

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BSO321

Predefinert informasjon

Startdato:	09-02-2019 09:00	Termin:	2019 VÅR
Sluttdato:	23-05-2019 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave		
SIS-kode:	203 BSO321 1 H 2019 VÅR		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.: 316

Informasjon fra deltaker

Antall ord *: 9992

Egenerklæring *: Ja

Jeg bekrefter at jeg har Ja
registrert oppgavetittelen
på norsk og engelsk i
StudentWeb og vet at
denne vil stå på
vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner avtalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Utviklingsfremmende tilknytning som prinsipp i barnevernet

Developmental support as a principle in the child welfare service

Kandidatnummer: 316

Antall ord: 9992

Bachelor i Sosialt Arbeid

Høgskolen på Vestlandet

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Institutt for velferd og deltaking

BSO321 Bacheloroppgave, 23.05.19

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

SUMMARY

The theme of this thesis is developmental support as a principle in the child welfare service. The purpose is to investigate what implications such a principle may have for the child welfare service's assessments of the child's best interests, which is done by using the literature study method.

Developmental support is about the connection between a child and its caregiver. This connection quality should promote a positive development of the child's personality and later interaction with the outside world. Connection quality can lead to an increased or decreased sense of security, as well as affecting the potential risk of psychological difficulties later in life.

An implementation of a developmental support principle can have positive effects by focusing on key factors that are crucial for children's development and can ensure a consistent practice in all child welfare services. This can be important in increasing the child welfare service's legitimacy and trust among the population that decisions are made with regard to the child's best interests. At the same time, such a principle can lead to less emphasis on the biological principle, which can lead to opposition from the population and reduce their confidence and willingness to cooperate with the child welfare service.

The child welfare service's assessments in child welfare cases are very complex. Professional judgment may be both necessary and challenging, and there may be a need for more structured working methods. In this thesis, it is concluded that developmental support is important to assess, but that it should be included as a routine part of a more concrete assessment of the child's best interest, and not as a separate principle.

INNHALDSFORTEGNELSE

1.0 INNLEDNING	4
1.1 PROBLEMSTILLING.....	5
1.2 AVGRENSNING OG BEGREPSAVKLARING.....	5
2.0 METODE	6
2.1 LITTERATURSTUDIE.....	7
2.2 KILDEKRITIKK	7
3.0 TEORI.....	9
3.1 OM BARNEVERNTJENESTEN	10
3.1.1 JURIDISK KONTEKST	11
3.1.2 LOV OM BARNEVERNTJENESTER.....	12
3.2 PRINSIPPER I BARNEVERNTJENESTEN.....	12
3.2.1 MILDESTE EFFEKTIVE INNGREPS PRINSIPP	13
3.2.2 DET BIOLOGISKE PRINSIPP	13
3.2.3 PRINSIPPET OM UTVIKLINGSFREMMEDE TILKNYTNING	14
3.2.4 BARNETS BESTE.....	15
3.3 SKJØNNMESSIGE VURDERINGER I BARNEVERNTJENESTEN.....	16
3.3.1 MER STRUKTURERTE ARBEIDSMÅTER I BARNEVERNTJENESTEN.....	18
3.4 TILKNYTNINGSTEORI	19
3.4.1 TRYGG- OG UTRYGG TILKNYTNING	21
4.0 DRØFTING.....	23
4.1 BETYDNINGEN AV BIOLOGI OG TILKNYTNING.....	23
4.1.1 VEKTLEGGING AV DET BIOLOGISKE PRINSIPP OG TILKNYTNING	24
4.2 BEFOLKNINGENS TILLIT TIL BARNEVERNTJENESTEN.....	26
4.3 TILKNYTNINGSFREMMEDE HJELPETILTAK I BARNEVERNTJENESTEN...	28

4.4 BARNEVERNTJENESTENS SKJØNNSVURDERINGER I BARNEVERNSSAKER	30
4.4.1 MER STRUKTUR OG RETNINGSLINJER I BARNETS BESTE- VURDERINGER.....	31
5.0 OPPSUMMERING	33
6.0 REFERANSER	35

1.0 INNLEDNING

Denne oppgavens tema er barneverntjenestens vurderinger i barnevernssaker.

Barneverntjenesten må forholde seg til ulike hensyn, eller prinsipper, som gir overordnede føringer for barneverntjenestens vurderinger og arbeid (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2018a). Et av hovedprinsippene er hensynet til hva som vil være best for barnet, og dette skal tillegges vekt når lovverket skal tolkes.

Dette temaet ble valgt blant annet med bakgrunn i egen interesse for lovverk og juridiske rammer samt en offentlig utredning fra 2012 der Raundalen-utvalget foreslår å innføre et nytt prinsipp kalt det utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp (Norges offentlige utredninger [NOU] 2012: 5, 2012). Raundalen-utvalget foreslår at dette prinsippet skal ha forrang for det eksisterende biologiske prinsippet i situasjoner der barnets utvikling hindres på grunn av tilknytnings- og relasjonskvaliteten mellom barnet og de biologiske foreldrene (NOU 2012: 5, 2012, s. 86). Utvalget legger til grunn at en trygg tilknytning mellom barn og deres omsorgspersoner er essensielt for barns utvikling, og at en slik tilknytning ikke avhenger av biologiske bånd.

Det ble derfor interessant å undersøke hvordan rettslige- og faglige prinsipper som ligger til grunn for barneverntjenestens vurderinger vektlegges når undersøkelser skal foretas og vedtak skal fattes. I en barnevernssak kan beslutningsgrunnlaget være motstridende, og uten klare retningslinjer for hva som vil være riktig handling i den aktuelle situasjonen. Det kan da være viktig å evne å analysere de ulike variablene for å ivareta barnets beste i den spesifikke situasjonen de står overfor, og å kunne utøve skjønn på en grundig og reflektert måte.

Oppgaven vil redegjøre for ulike prinsipper som barneverntjenesten må forholde seg til, og deretter drøfte eventuelle implikasjoner av å innføre et nytt prinsipp om utviklingsfremmende tilknytning. Utøvelse av skjønn vil også bli drøftet som et sentralt moment i vektleggingen av ulike prinsipper.

Som sosialarbeider i barneverntjenesten er det viktig å være faglig og juridisk oppdatert. Fellesorganisasjonen (2019) viser til viktigheten av å kunne bidra til utvikling av sitt eget fag. 01. juli 2019 trer en ny forskrift til nasjonale retningslinjer for sosionomutdanningen i kraft. Denne iverksettes fra og med studieåret 2020-2021, og vektlegger blant annet at sosionomer skal ha kunnskap om sentral lovgivning innen barne- og familierett, om betingelser for utvikling hos barn, og at sosionomen skal kunne utvise god dømmekraft og formidle egne synspunkter og erfaringer for å bidra til utvikling av god praksis (Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning, 2019, § 4, § 7, § 10). Et samfunn er i stadig endring, men faglige metoder, synspunkter og samfunnsmessige normer kan bli sett på som selvfølgelige uten å bli stilt spørsmål ved. Ved å stille sentrale spørsmål og å være kritisk og undrende til disse «selvfølgelighetene», kan en bidra til at faglig utvikling skjer i takt med samfunnets utvikling og nyere forskning om en tematikk. Dette er tanken bak valgt problemstilling i denne oppgaven – at den skal bidra til refleksjon rundt «selvfølgelighetene» om dagens prinsipper i barneverntjenesten, og vurdere implikasjoner ved å tilføre et nytt prinsipp.

1.1 PROBLEMSTILLING

Grunnlaget for barneverntjenestens vurderinger om nødvendige tiltak etter barnets beste, vil bli gjort rede for og drøftet med følgende problemstilling:

Utviklingsfremmende tilknytning som nytt prinsipp i barnevernet – hvilke implikasjoner kan dette ha for barneverntjenestens vurdering av barnets beste?

1.2 AVGRENSNING OG BEGREPSAVKLARING

Hovedfokuset i denne oppgaven er barneverntjenestens vurderinger av tilknytning mellom barn og omsorgspersoner. Debatten om et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp har i stor grad handlet om forholdet til det biologiske prinsipp og vurderingene av barnets beste. I denne oppgaven vil forholdet mellom disse prinsippene drøftes opp mot tilknytningsteori og bruk av skjønn i barneverntjenestens vurderinger. Oppgaven handler om generelle vurderinger i barneverntjenesten, og aktuelle avgrensninger og begrepsavklaringer blir presentert i respektive kapitler i teori-delen.

Prinsipp: Begrepet prinsipp kan brukes om normer som det er enighet om over tid. Denne oppgaven omhandler prinsipper som er regulert i Lov om barneverntjenester [barnevernloven], som er overordnede føringer for barneverntjenestens vurderinger og arbeid. Dette gjelder retningslinjer, plikter og rettigheter som barneverntjenesten må tillegge vekt når loven skal tolkes og vurderinger skal foretas. Prinsippene som nevnes i oppgaven er prinsippet om barnets beste, det mildeste effektive inngreps prinsipp, det biologiske prinsipp samt forslaget om et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp. På grunn av relevans for problemstillingen og oppgavens omfang vil det mildeste effektive inngreps prinsipp bli noe mindre vektlagt i oppgaven.

2.0 METODE

Dalland (2018, s. 52) definerer metode som et redskap for å samle inn data til noe som det er ønskelig å undersøke. Det finnes ulike metodiske tilnærminger, og det er viktig å benytte en metode som gjør at en får tilgang på nødvendig data og som bidrar til å øke forståelsen for en aktuell problemstilling.

De to vanligste formene for datainnhenting er kvalitativ- og kvantitativ metode. Kjennetegn ved kvalitative metoder er at de gjerne går i dybden på et tema og har få undersøkelsesenheter (Dalland, 2018, s. 52-53). De søker å fange opp meninger og opplevelser som ikke lar seg tallfeste, og kan innhentes eksempelvis i form av intervju. Kvantitative metoder gir data i form av målbare enheter, som regel med stor bredde og mange undersøkelsesenheter, og kan innhentes eksempelvis ved offisiell statistikk eller spørreskjemaer (Dalland, 2018, s. 52-53).

Denne oppgavens problemstilling omhandler et prinsipp som i 2012 ble foreslått innført som førende for barneverntjenesten, men som per i dag ikke er et rettslig prinsipp i barnevernloven. Oppgavens formål er å undersøke hvilke føringer lovverket og nasjonale retningslinjer legger for generell bruk av skjønnsvurderinger i barneverntjenesten, og hvilke implikasjoner et nytt prinsipp kan føre til ved disse vurderingene. Det var ønskelig å undersøke hva nyere forskning sier om vektlegging av de ulike prinsippene i barneverntjenesten og hva som kan være grunnlag for å vurdere barnets beste. Metoden som derfor er valgt for innhenting av data til å belyse problemstillingen, er litteraturstudie.

2.1 LITTERATURSTUDIE

En litteraturstudie innebærer en studie av allerede eksisterende litteratur (Dalland, 2018, s. 211). På grunn av både tidsaspektet for utforming av denne oppgaven samt problemstillingens tematikk ble dette et fornuftig metodevalg. Fordeler med litteraturstudie er at all forskning allerede er gjort av andre og ligger tilgjengelig på internett, i tidsskrifter eller i bøker og annen litteratur. Dette gjør prosessen med innhenting av data tidsbesparende, og en har et mye større utvalg av forskning og litteratur å vurdere og reflektere over. En ulempe med litteraturstudie er nettopp det samme; at en må gjøre nytte av studier som allerede er gjort, og kanskje ikke får svar på nøyaktig det en ønsker å finne ut av.

Forskning som er innhentet til denne oppgaven har bidratt til å øke forståelsen for problemstillingen, og til å belyse ulike sider av temaet. Når en benytter seg av andre kilder er det viktig å være kritisk til innholdet og alltid vurdere informasjonens pålitelighet, kvalitet og om det er relevant for arbeidet som det hentes inn for (Dalland, 2018, s. 150). Dette vil bli gjort i følgende kapittel om kildekritikk.

2.2 KILDEKRITIKK

Kildekritikk handler om å vurdere om litteraturen en benytter seg av lar seg bruke til å belyse en valgt problemstilling samt vurdere litteraturens relevans og gyldighet (Dalland, 2018, s. 158). Det kan finnes mye informasjon og forskning som konkluderer ulikt innenfor samme tema, og det er viktig å kritisk reflektere over sin egen forforståelse, antakelser og tolking av slik informasjon (Aveyard, Sharp & Woolliams, 2015, s. 7). En kan redegjøre for hvordan litteratur ble valgt ut, og reflektere over hvorvidt teksten en tar utgangspunkt i er fortolket og presentert av en annen enn den opprinnelige forfatteren; såkalt sekundærlitteratur (Dalland, 2018, s. 158-159). Om teksten er bearbeidet av en annen enn den opprinnelige forfatteren kan perspektivet på innholdet endre seg noe, som igjen kan påvirke kvaliteten og troverdigheten for kilden.

Juridiske rettskilder gir føringer for blant annet viktige rettigheter som de involverte partene i en barnevernssak har, og hva barneverntjenesten bør vurdere og ta i betraktning før tiltak vedtas. Barnevernloven er sentral for denne oppgaven, og ved å søke opp denne loven på Lovdata ble det videre funnet lenker til andre rettskilder, som saksbehandlingsrundskrivet for barneverntjenesten. Saksbehandlingsrundskrivet viser også til at forholdet mellom prinsipper, lovpålagte plikter og prosessuelle garantier i barneverntjenesten omtales av De forente nasjoners [FN] barnekomité (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2018). FNs generelle kommentar nr. 14 (FN, 2013) som omhandler retten til barnets beste blir derfor også ansett som viktig og relevant for denne oppgaven.

For å finne relevant litteratur og forskning på barnevernets vurderinger, særlig om biologisk betydning og utviklingsfremmende tilknytning, ble det brukt ulike søkedatabaser, søkeord og avgrensninger med gitte inklusjons- og eksklusjonskriterier. Det vil først bli presentert ulike søkedatabaser og søkeord som ble benyttet i prosessen, og deretter gitt eksempel på hvordan en artikkel ble funnet.

For å få en oversikt over fagfeltet ble det gjort et generelt søk i søkedatabasene Google Scholar, Oria, BIBSYS Brage, Juridisk nettviser, UpToDate, APA PsycNET, Cochrane Library og Pyramidesøket av ACCESSSS Smart Search, tidligere kalt McMaster PLUS. Det ble også søkt direkte på Idunn og Fontene Forskning. For å få en mer detaljert oversikt over hvilken litteratur som finnes om temaet ble det også søkt etter såkalte systematiske oversikter, eller «systematic reviews» (Aveyard et al., 2015, s. 166). Søkeord som ble benyttet var eksempelvis «barnets beste», «barnevern», «utvikling», «tilknytning», «biologisk prinsipp» og kombinasjoner av disse. For å finne artikler og tekster om grunnlag for barneverntjenestens vurderinger og beslutninger ble søkeord som «skjønn», «vurderinger» og «beslutninger» inkludert.

BIBSYS er et felles system for utveksling, lagring og gjenfinning av data for institusjoner i utdannings- og forskningssektoren. BIBSYS sin søketjeneste Oria, gir tilgang til det samlede materialet som finnes ved de fleste norske fag- og forskningsbibliotek. Søkeordet som først ble valgt i Oria for å finne relevante forskningsartikler var «biologisk prinsipp i barnevernet». Dette ga 43 treff. Det var ønskelig å finne artikler som er skrevet etter NOU 2012:5 sitt forslag om et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp fra 2012, og søket ble dermed avgrenset til årene 2012-2019. Det ble også lagt inn et kriterium om at artikkelene skulle være fagfelleverderte, og søket ga nå 23 treff.

Den første artikkelen var «Det biologiske prinsipp – på vei ut av barnevernet?» (Bunkholdt, 2013), som omtaler det biologiske prinsipp i forhold til et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp og barnets beste. Forfatteren av denne artikkelen var med i Raundalen-utvalget (NOU 2012: 5, 2012) som foreslo prinsippet om utviklingsfremmende tilknytning, og det var således forventet at artikkelen støttet oppunder konklusjonen som utvalget kom frem til. En fagartikkel som stiller seg kritisk til denne utredningens konklusjoner, kalt «konklusjoner på sviktende grunnlag» (Fossum, 2012), gir rom for refleksjon rundt det biologiske prinsipp ut fra en utforskende og spørrende tilnærming rundt NOU 2012:5 sine konklusjoner.

Et godt formål med kilder er å kunne kvalitetssikre innholdet (Dalland, 2018, s. 156). Doktorgradsavhandlinger er lengre vitenskapelige arbeider der det er strenge krav til bruk av teorier og metoder samt holdbare konklusjoner (Universitetet i Oslo, 2015). Reliabilitet, validitet og sine egne resultater skal kritisk vurderes, og doktorgradsavhandlinger anses derfor som godt kvalitetssikret. Vitenskapelige tidsskrifter har egne redaksjoner som sikrer kvaliteten og den vitenskapelige standarden i hver enkelt artikkel som utgis (Dalland, 2018, s. 154), en såkalt fagfellelvurdering, og blir også vurdert som godt kvalitetssikret. Det har derfor vært forsøkt å i stor grad benytte fagfellelvurderte artikler som kilde i denne oppgaven, og minst mulig uformelle kilder.

Kildene som benyttes er hovedsakelig oppdaterte og fagfellelvurderte vitenskapelige artikler, nasjonale retningslinjer og lovverk, samt nyere fagbøker som er relevante for problemstillingen. Etter prosessen med litteratursøk ble referanselisten bestående av 16 bøker, 10 rapporter, to NOU-er, 18 artikler, én doktorgrad, tre lover og 23 andre dokumenter og elektroniske kilder.

3.0 TEORI

Dette kapittelet vil redegjøre for teori som senere i oppgaven vil bli drøftet opp mot valgt problemstilling. Den juridiske konteksten og barneverntjenestens ulike førende prinsipper vil først bli presentert, og deretter skjønnsutøvelse i barneverntjenesten og tilknytningsteori.

3.1 OM BARNEVERNTJENESTEN

Barnevernets hovedoppgave er å trygge oppvekstkårene for barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling (Barnevernloven, 1992, § 1-1). Barnevernet består av en statlig- og en kommunal tjeneste, med egne definerte ansvarsområder.

Det statlige ansvaret er delt mellom Barne- og likestillingsdepartementet, barne-, ungdoms- og familieetaten [Bufetat] og fylkesmennene (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019a). Barne- og likestillingsdepartementet fører tilsyn med at lov og annet regelverk blir anvendt riktig. Bufetat skal blant annet tilby kommunene spesialiserte hjelpetiltak, og fylkesmennenes ansvar omhandler blant annet å føre tilsyn med den kommunale barneverntjenesten (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2018c).

Den kommunale delen av barnevernet blir heretter kalt barneverntjenesten.

Barneverntjenesten har ansvar for å gjennomgå innkomne bekymringsmeldinger om barns oppvekstkår, gjennomføre undersøkelser og kartlegging av barnets situasjon, iverksette nødvendige og hensiktsmessige tiltak og videre oppfølging av barna og familien. De kan også forberede saker om eksempelvis omsorgsovertakelse, pålegg om hjelpetiltak eller fratakelse av foreldreansvar, som behandles og avgjøres i fylkesnemnda (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019a).

Fylkesnemnda er et uavhengig, statlig organ som avgjør tvangssaker for barnevernet (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, 2019). Saker som behandles blir bragt inn av eksempelvis barneverntjenesten eller foreldrene i en barnevernssak. Fylkesnemnda er en ren avgjørelsesinstans, og avgjørelsene kan ankes videre helt til landets øverste domstol; Høyesterett. Høyesteretts hovedoppgave er å bidra til rettsavklaring gjennom å foreta avgjørelser innenfor rammene som følger av loven (Norges Høyesterett, 2019).

3.1.1 JURIDISK KONTEKST

Forholdet mellom barn og foreldre er regulert i ulike lover og konvensjoner. FNs konvensjon om barnets rettigheter [barnekonvensjonen], er en internasjonal avtale som beskytter barns rettigheter. Hovedformålet til barnekonvensjonen er å gi alle barn og unge under 18 år en rett til å ha en god og trygg oppvekst (Regjeringen, 2019). Regjeringen og Stortinget plikter å følge barnekonvensjonen, som i 2003 ble en del av norsk lov (Regjeringen, 2019; FN, 2018a). Barnekonvensjonen, som også omhandler forholdet mellom barn og foreldre (Barneombudet, 2019), kan kalles barnas egen grunnlov og går foran andre norske lover dersom de står mot hverandre.

Verdenserklæringen er et internasjonalt grundokument som omtaler ulike menneskerettigheter og gjelder for alle FNs medlemsland, deriblant Norge (FN, 2018b). For eksempel omhandler erklæringens artikkel 12 retten til beskyttelse mot vilkårlig innblanding i privatliv, familie og hjem, som også fremkommer i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen [menneskerettskonvensjonen].

Menneskerettighetskonvensjonen ble en del av norsk lov i 1999 (Menneskerettsloven, 1999), og omhandler blant annet retten til respekt for privatliv og familieliv. Artikkel 8 påpeker at offentlige myndigheter, som barneverntjenesten, ikke skal gripe inn i en familie uten at det er nødvendig av hensyn til eksempelvis beskyttelse av andres helse eller rettigheter. At dette blir fulgt, overvåkes av Den europeiske menneskerettsdomstol [menneskerettsdomstolen] (European Court of Human Rights, 2019).

Barneloven klargjør foreldres rettigheter og plikter. I kapittel 2, § 2, understrekes det at det er den biologiske moren som regnes som barnets mor (Barnelova, 1981), og kapittel 5, § 30, fremhever at det er foreldrenes primære ansvar at barna får dekket sine omsorgsbehov.

3.1.2 LOV OM BARNEVERNTJENESTER

Barneverntjenestens virksomhet er hovedsakelig regulert av barnevernloven med tilhørende forskrifter, rundskriv og veiledere (NOU 2012: 5, 2012, s. 36), i tillegg til blant annet regelverkene som er nevnt i forrige kapittel. Barnevernlovens formål er blant annet å bidra til at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår (Barnevernloven, 1992, § 1-1). Dersom foreldre ikke følger opp rettighetene og pliktene som følger av barneloven, eller at barna av andre årsaker lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, har barneverntjenesten en plikt til å gripe inn for å gi nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse.

Når barnevernet mottar en bekymringsmelding må de i løpet av kort tid vurdere om meldingen skal følges opp med undersøkelser etter § 4-3 i barnevernloven (1992, § 4-2). Ved beslutning om undersøkelse plikter barneverntjenesten å følge barnevernloven.

Barnevernloven sier at nødvendige tiltak skal settes i verk for å bidra til å gi barn og unge gode og trygge oppvekstvilkår, og legger avgjørende vekt på at tiltak som settes i verk skal være til det beste for barnet (Barnevernloven, 1992, § 1-1, § 1-5 & § 4-1).

3.2 PRINSIPPER I BARNEVERNTJENESTEN

Et prinsipp kan defineres som en overordnet generell retningslinje som har høy grad av generalitet (Graver, 2006, s. 189-221). Begrepet prinsipp har ingen klart definert rettslig betydning, og kan anses mer som en norm enn en regel. Prinsipper brytes ikke nødvendigvis om de ikke får gjennomslag (NOU 2012: 5, 2012, s. 40). De hensyn og verdier som barnevernstjenesten tar utgangspunkt i, er prinsipper som vurderes som tungtveiende retningslinjer. Avvik skal ha en særskilt god grunn (NOU 2012: 5, 2012, s. 41). Prinsippene gir overordnede føringer, og kan inneholde lovpålagte plikter som barneverntjenesten må forholde seg til (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2018a).

Det biologiske prinsipp og barnevernets overordnede prinsipp om barnets beste vil være hovedfokus i dette kapittelet. Det foreslåtte prinsippet om utviklingsfremmende tilknytning, vil senere i oppgaven bli drøftet opp mot de andre prinsippene fra et tilknytningsteoretisk perspektiv. Prinsippet om barnets beste er barneverntjenestens overordnede prinsipp (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27), som betyr at andre prinsipper skal veies opp mot hva som er best for barnet. Disse andre prinsippene vil derfor bli presentert først, for deretter å knyttes opp mot barnets beste i overgangen til kapittelet om skjønnsvurderinger i barneverntjenesten.

3.2.1 MILDESTE EFFEKTIVE INNGREPS PRINSIPP

Barnevernloven legger stor vekt på at det ikke skal foretas mer omfattende inngrep i en familie enn det som er nødvendig (Barnevernloven, 1992, § 4-3), i den grad det er effektivt og i henhold til formålet med undersøkelsen eller tiltaket.

I henhold til § 4-4 i barnevernloven (1992) skal hjelp fra barneverntjenesten i første omgang innebære tiltak i hjemmet. Slike hjelpetiltak kan være råd og veiledning til foreldre, støttekontakt for barnet eller barnehageplass. De fleste hjelpetiltak er avhengig av foreldrenes frivillige samtykke (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2018b), og en omsorgsovertakelse skal ikke vurderes dersom barnet kan få en tilfredsstillende situasjon ved iverksettelse av hjelpetiltak (Barnevernloven, 1992, § 4-12). Dette samsvarer med menneskerettskonvensjonens artikkel 8 der det fremheves at inngrep av offentlig myndighet skal være nødvendig.

3.2.2 DET BIOLOGISKE PRINSIPP

Det biologiske prinsipp er et sentralt og grunnleggende begrep i barneverntjenestens arbeid. I barnevernssammenheng knytter prinsippet seg både til samfunnsnormen om at barn i utgangspunktet skal vokse opp hos sine biologiske foreldre, og til at kontakten mellom barn og foreldre skal opprettholdes ved en omsorgsovertakelse (NOU 2012: 5, 2012, s. 15).

Betegnelsen om det biologiske prinsipp omtales og anvendes ikke eksplisitt i barnevernloven. Det kommer likevel klart fram både i forarbeidet til loven og i andre offentlige dokumenter at prinsippet ligger til grunn for barnevernloven (NOU 2012: 5, 2012, s. 42). I tilknytning til utarbeidelsen av barnevernloven av 1992, uttalte sosiallovutvalget blant annet følgende i sin utredning fra 1985: «Det er sterke følelsesmessige bånd mellom foreldre og barn og disse bånd er det grunn til å bevare og styrke» (NOU 2012: 5, 2012, s. 42).

At det biologiske prinsipp ligger til grunn for loven blir blant annet tydeliggjort gjennom lovens bestemmelser om at en inngripen fra barneverntjenesten først og fremst skal skje i hjemmet. NOUs ekspertutvalg legger også vekt på at det biologiske prinsippet er et overordnet, juridisk prinsipp som barnevernloven er forankret i (NOU 2012: 5, 2012, s. 15).

Det biologiske prinsipp vises gjennom strenge vilkår for omsorgsovertakelser, og fremkommer blant annet i barnevernlovens § 4-19, § 4-20a og § 4-21 (Barnevernloven, 1992). Lovens § 4-19 omtaler barn og foreldres rett til samvær med hverandre etter en omsorgsovertakelse, og § 4-20a om besøkskontakt etter vedtak om adopsjon. § 4-21 handler om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse for tilbakeføring av barna til sine foreldre. Barneverntjenestens ansvar for tilrettelegging for en slik tilbakeføring nevnes også i barnevernlovens § 4-16, som omhandler oppfølging av barn og foreldre etter omsorgsovertakelser (1992). Dette vil samtidig innebære en grunntanke om at alle fosterhjems plasseringer er midlertidige, noe også menneskerettsdomstolen slår fast (European Court of Human Rights, 2017, s. 46).

Med midlertidighet som grunntanke er det klart at det biologiske prinsipp må tillegges vekt også i vurderinger om omsorgsovertakelser. I NOU 2000:12 (2000, s. 88) blir det uttalt at det er en ressurs for barnet å ha en tilknytning til sine biologiske foreldre, og at de sterke båndene mellom foreldre og barn har en egenverdi for barnet. Det biologiske prinsipp fremstilles som en del av barnevernets verdigrunnlag, med utgangspunkt i en samfunnsordning der foreldre oppdrar sine egne barn.

3.2.3 PRINSIPPET OM UTVIKLINGSFREMMEDE TILKNYTNING

De senere årene har et nytt prinsipp blitt foreslått; det såkalte utviklingsfremmende prinsippet som omhandler vurderingen av barnets utvikling og behov. Raundalen-utvalget påpeker at samspillet mellom barn og omsorgspersonene må tillegges avgjørende vekt i barnevernets beslutningsprosesser, siden kvaliteten på samspillet er så avgjørende for barns utvikling og fungering (NOU 2012: 5, 2012, s. 81 og s. 86).

Tilknytning handler om relasjon og utvikling av følelsesmessige bånd mellom barn og andre mennesker (Lønne, 2015, s. 43). Alle barn knytter seg til sine omsorgspersoner, men på ulik måte. Omsorgspersonenes reaksjoner, tilgjengelighet og forutsigbarhet kan påvirke tilknytningskvaliteten mellom barnet og omsorgspersonen. Med begrepet utviklingsfremmende tilknytning menes det at tilknytningskvaliteten og -mønsteret mellom et barn og dets omsorgsperson ikke skal være hemmende, men skal fremme barnets emosjonelle og kognitive utvikling. Raundalen-utvalget (NOU 2012: 5, 2012, s. 81) forklarer at stabilitet og trygghet i oppveksten er viktig for barns utvikling, og at en utrygg tilknytning kan være

skadelig og føre til store psykiske problemer for barn. Begrepene om trygg- og utrygg tilknytning blir mer utdypende presentert i kapittel 3.4.1.

Det foreslåtte prinsippet om utviklingsfremmende tilknytning innebærer blant annet en vurdering av i hvilken grad tilknytnings- og relasjonskvaliteten mellom omsorgspersonene og barnet er utviklingsstøttende (NOU 2012: 5, 2012, s. 86). Prinsippet skal vektlegge hensynet til barnets relasjonelle forhold og muligheter for utviklingsstøttende relasjoner i tråd med sentrale begreper innen tilknytningsteori.

3.2.4 BARNETS BESTE

Begrepet barnets beste bygger på en overordnet visjon om at barnevernet er til for barna, noe som fordrer til at barna skal delta og medbestemme i sin sak. At barnet blir hørt er avgjørende for at barnevernet skal få mulighet til å få et best mulig grunnlag til å vurdere hva som er best for det enkelte barnet (Brottveit, 2013, s. 22). Dette fremkommer også i barnekonvensjonens artikkel 12, som sier at barn har rett til å uttrykke sine synspunkter om egen situasjon og at disse synspunktene skal tillegges vekt etter barnets alder og modenhet (FN, 1989).

Vurderingen av barnets modenhet, og i hvilken grad barnets synspunkter skal vektlegges, vurderes av barneverntjenesten.

Barnekonvensjonens artikkel 3 sier at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn (FN, 1989). Dette fremkommer også i barnevernlovens § 4-1 (1992), der det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til det beste for barnet.

Kontinuitet i omsorgen samt stabil og god voksenkontakt er momenter som skal vektlegges i vurderingen. Utdanningsdirektoratet (2017, s. 5) presiserer at alle relevante sider ved barnets situasjon skal vurderes, og ifølge FNs generelle kommentar nr. 14 (2013, s. 9), er det ved tolkning at begrepet barnets beste blir klargjort og konkretisert.

Prinsippet om barnets beste er barneverntjenestens overordnede prinsipp (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27). Dersom barnets og foreldrenes interesser er motstridende, er det barnets interesser som er avgjørende. Begrepet barnets beste er sammensatt og fleksibelt, og tilsier at en vurdering av barnets individuelle behov og situasjon er nødvendig. Hva som regnes som barnets beste kan endre seg over tid og ved eksempelvis ny kunnskap om barns utvikling eller virksomme tiltak som kan iverksettes av barneverntjenesten (Sandberg, 2016, s. 10). Andre faktorer som kultur, religion og samfunnsforhold kan også ha betydning for vurderingen av

barnets beste, og begrepet må derfor konkretiseres opp mot det enkelte barns behov og livssituasjon (NOU 2012: 5, 2012, s. 41).

I § 6-3 a (Barnevernloven, 1992) om saksbehandlingsregler står det at vurderingene som er gjort om barnets beste og begrunnelsen for konklusjonen skal fremgå i alle vedtak. Men det er få konkrete anvisninger på hvordan barnets beste skal vurderes. En utfordring knyttet til dette kan være barneverntjenestens vide fullmakt til skjønnsutøvelse for å definere hva som er barnets beste i hvert enkelt tilfelle.

3.3 SKJØNNMESSIGE VURDERINGER I BARNEVERNTJENESTEN

Skjønn kan oversettes med moralsk dømmekraft, forstand eller en individuell vurdering (Ellingsen, Levin, Berg & Kleppe, 2015, s. 172), og handler om å kunne overveie ulike sider og avveie mellom ulike interesser ved sammensatte og vanskelige situasjoner (Fellesorganisasjonen, 2015, s. 8). En slik kompleksitet finner en i barnevernssaker.

§ 4-1 i barnevernloven (1992) gir en anvisning på at stabilitet og omsorgskontinuitet er viktig for barn, men utover dette er det få retningslinjer som sier noe om hva som vil være barnets beste. Disse vurderingene kan tas ved at barneverntjenesten utøver skjønn i hver enkelte situasjon.

Stabilitet i omsorgen omhandler omsorgsgiveres evne til å gi riktig omsorg og forutsigbare reaksjoner overfor barnet, som gir barnet en opplevelse av pålitelighet, forutsigbarhet og trygghet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 271). Omsorgskontinuitet handler om betydningen av å opprettholde relasjoner til de samme personene gjennom hele oppveksten, altså å ha en sammenhengende livshistorie (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 270). Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 270) sier at det beste for barn er en kombinasjon av stabilitet og kontinuitet; å kunne være omgitt av de samme menneskene gjennom hele oppveksten, i stabile omsorgsforhold. Dette gjør nok de fleste barn, men i noen tilfeller kan stabilitet og kontinuitet stå i motsetning til hverandre. Da kan det være nødvendig å vurdere hva som er viktigst å vektlegge; en stabil omsorg i en annen familie, eller kontinuitet ved å bli boende hos nåværende omsorgspersoner.

Barnas reaksjoner og evne til motstandskraft i en situasjon kan variere i stor grad til tross for at situasjonene utad kan oppfattes som like (Borge, 2018, s. 18-20). Dette handler om resiliens, som Borge (2018, s. 18) definerer som «god fungering tross risiko». Hvor belastende en risikofylt omgivelse oppleves for et barn avhenger av i hvilken grad barnet mestrer å være i slike omgivelser. Det kan derfor være viktig for barneverntjenesten å se på forhold som bidrar til en positiv utvikling til tross for en vurdert risiko i situasjonen.

Risikofaktorer kan defineres som faktorer som øker faren for utvikling av vansker, og beskyttelsesfaktorer de faktorene som demper risikoen når risikofaktorer er til stede (Kvello, 2008, s. 221). Risikofaktorer som er relevante for barneverntjenesten å undersøke kan være psykiske lidelser hos omsorgspersoner, fattigdom eller svak integrering i nærmiljøet. Beskyttelsesfaktorer kan være empatiske foreldre med trygg tilknytning til barna, en inkluderende skole eller positive og langvarige vennskapsrelasjoner (Kvello, 2008, s. 223). Samspillet mellom risiko- og beskyttelsesfaktorer for barn er unikt, og må vurderes spesielt for hvert enkelt barn (Christiansen & Kojan, 2016, s. 22). Skjønnsutøvelse i barneverntjenesten for å vurdere ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer samt barnets resiliens kan derfor være utslagsgivende for å konkludere riktig om hva som vil være barnets beste i den aktuelle situasjonen.

En faktor som kan vanskeliggjøre slike vurderinger er at den informasjonen som barneverntjenesten totalt sett innhenter og mottar om en omsorgssituasjon bare er en del av den totale virkeligheten som det skal fattes en beslutning ut fra (Christiansen & Kojan, 2016, s. 26). Barneverntjenesten må søke å finne årsakssammenhenger og å tolke sine egne observasjoner, og dette kan føre til menneskelige feilvurderinger i beslutningsprosessen. Om barneverntjenestens kompetanse og normative oppfatninger om en situasjon tillegges stor vekt kan dette også føre til at forholdsvis like saker får forskjellige vurderinger og utfall (Christiansen & Kojan, 2016, s. 37 og s. 46).

På samme måte kan en kategorisering og forhåndsforestillinger om kjennetegn ved mennesker føre til stereotype forestillinger. Dersom en eksempelvis legger til grunn at det er en overrepresentasjon av enslige mødre eller foreldre uten tilknytning til arbeidsmarkedet blant familier i kontakt med barnevernet (Christiansen & Kojan, 2016, s. 25), kan det gi forventninger til utfallet i andre barnevernssaker i samme «kategori». Slike forventninger kan påvirke måten barnevernssakene undersøkes på, og hvordan informasjonen som innehas blir tolket av barneverntjenesten. Selv om disse forhåndsforestillingene gjerne er statistisk

sannsynliggjort, kan slike forventninger føre til feilaktige antakelser og -vurderinger i mange saker (Christiansen & Kojan, 2016, s. 26).

3.3.1 MER STRUKTURERTE ARBEIDSMÅTER I BARNEVERNTJENESTEN

Barneverntjenesten har vid fullmakt til å utøve skjønn i sitt arbeid. Likevel er det betydelige variasjoner i ulike barneverntjenesters grad av skjønnsutøvelse. Noen barneverntjenester har innført visse rutiner eller regler for å innskrenke rommet for å utøve skjønn (Christiansen & Kojan, 2016, s. 69) og inneha mer struktur i sin fremgangsmåte. Dette kan være innskrenkninger som handler om bekymringsmeldingers innhold eller hvem som melder, og en standardisert måte å møte slike meldinger på (Christiansen & Kojan, 2016, s. 75). Eksempler på dette kan være bestemmelser om at bekymringsmeldinger som omhandler vold, eller bekymringer som blir meldt av helsepersonell, alltid skal følges opp med en undersøkelse. Det kan også være implementering av mer strukturerte maler for konkretisering av momenter som skal undersøkes i en barnevernssak.

Øyvind Kvellos systematiske utrednings- og kartleggingsmal, kalt «Kvello-malen», ble utviklet med det formål å støtte og veilede barneverntjenesten i å vurdere og avveie innhentet informasjon (Lauritzen, Vis, Havnen, & Fossum, 2017, s. 17). Kvello-malen er ikke lovfestet eller nasjonalt forankret, men et flertall av kommunene i Norge har likevel valgt å innføre denne modellen.

Kvello-malen inneholder informasjon, eksempler fra praksis og sjekklister innen 10 hovedområder, der «samspill», «risiko og beskyttelse» og «tiltak» er noen av dem (Lauritzen et al., 2017, s. 18-20). Sjekklistene inneholder punkter som kan støtte barneverntjenestens informasjonsinnhenting og samlede skjønnsvurdering av de risiko- og beskyttelsesfaktorene som fremkommer (Lauritzen et al., 2017, s. 37).

3.4 TILKNYTNINGSTEORI

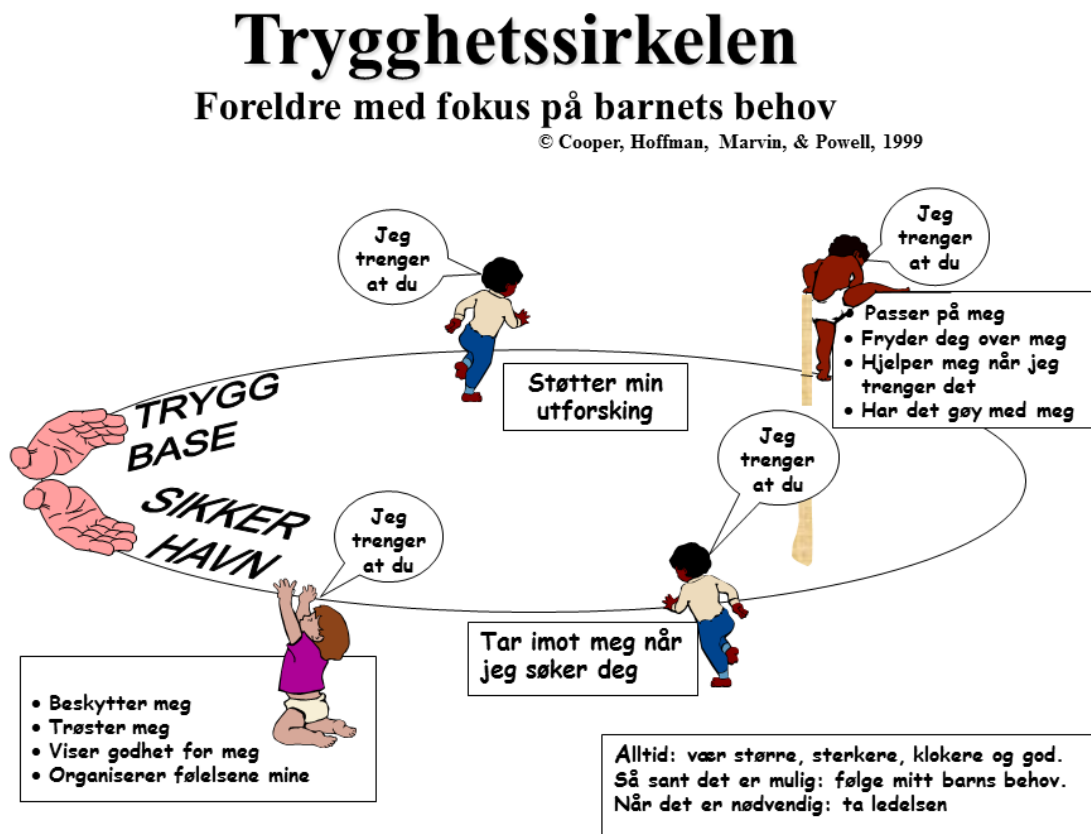
NOU 2012:5 (2012) sine anbefalinger om å innføre et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp i barnevernet har bakgrunn i utvalgets vektlegging av tilknytningsteori og dens betydning for barns utvikling. Tilknytningsteorier blir i økende grad vektlagt i barnevernet, og handler om hvordan ulike typer tilknytning mellom barn og tilknytningspersoner påvirker barns utvikling. I denne sammenheng blir begrepet «tilknytning» avgrenset til de grunnleggende forbindelsene mellom barn og dets primære omsorgspersoner.

Moderne tilknytningsteori tar utgangspunkt i John Bowlbys arbeid (Brandtzæg, Smith & Torsteinson, 2011, s. 19), som understreker hvilken betydning barns ulike erfaringer i nære relasjoner har for barnets senere forventninger til andre og til seg selv. Videre har Mary Ainsworth sitt arbeid med å identifisere samspillmønstre mellom barn og omsorgspersoner stor betydning (Hart & Schwartz, 2009, s. 64). Viktige momenter som i et tilknytningsteoretisk perspektiv kan påvirke barns utvikling, er omsorgspersonenes evne til å være sensitive for barnets behov og å hjelpe barnet til å regulere sine egne følelser, altså å håndtere følelsene sine før de blir for store (Lønne, 2015, s. 43). Tilknytningen mellom et barn og dets omsorgspersoner danner grunnlaget for barnets utvikling av personlighet og senere samspill med omverdenen (Hart & Schwartz, 2009, s. 65).

Barns forventninger til omsorgspersonenes reaksjoner og følelser danner grunnlaget for barnets handlingsplaner, såkalte indre arbeidsmodeller, for hvordan barnet kan oppnå trygghet, nærhet og kontakt med omsorgspersonene. Indre arbeidsmodeller dannes ved at barnet gjør seg erfaringer om omsorgspersonenes reaksjoner i ulike situasjoner, og hvilke følelser disse reaksjonene medfører (Brandtzæg et al., 2011, s. 23). Disse erfaringene former barnets oppfatning av seg selv og av andre, og fører til antakelser om virkeligheten som barnet planlegger sin atferd ut fra (Hart & Schwartz, 2009, s. 72).

Hos barn eksisterer det en vekselvirkning mellom å søke nærhet til, og eksplorere bort fra, omsorgspersonen (Brandtzæg et al., 2011, s. 23). Dersom barnet søker nærhet, for eksempel for å få trøst eller bli betrygget om at en situasjon ikke er faretruende, har barnet behov for at omsorgspersonen er tilgjengelig og eventuelt hjelper til med å organisere barnets følelser.

Når barnet går bort fra omsorgspersonen for å utforske omgivelsene, for eksempel for å leke med andre barn, har det behov for at omsorgspersonen støtter utforskningen, passer på og hjelper til om det er nødvendig. Dersom barnet vet at det kan utforske bort fra omsorgspersonen, og samtidig ha muligheten til å vende tilbake til en tilgjengelig omsorgsperson som står til disposisjon for å gi eksempelvis støtte og trøst, sier vi at barnet har en trygg base (Hart & Schwartz, 2009, s. 71). Dette kan illustreres ved hjelp av «Trygghetssirkelen» som er avbildet nedenfor, som viser forholdet mellom barnets instinkter til å veksle sin søken mellom omsorg og utforskning, og omsorgspersonens instinkt til å gi den omsorgen som søkes (Hoffman, Cooper, Powell & Benton, 2017, s. 41).

(Illustrasjon. Fra: Regionsenter for barn og unges psykiske helse, 2018)

Atferd som et barn viser for å fremme nærhet eller kontakt med omsorgspersonene kalles tilknytningsatferd (Brandtzæg et al., 2011, s. 20). Slik atferd kan vises gjennom signaler som å gråte, å følge etter en person eller klamre seg til omsorgspersonen (Hart & Schwartz, 2009, s. 69).

Barnets atferd kan gi en indikasjon på dets tilknytningsstrategi og opplevelse av trygghet, men det er de generelle trekkene ved relasjonen mellom barnet og omsorgspersonene som kan beskrive tilknytningsmønsteret (Schwartz & Hart, 2015, s. 27). Når en snakker om tilknytning mellom barn og omsorgspersoner tenker en ikke på om det foreligger en tilknytning eller ikke. Alle barn knytter seg til sine omsorgspersoner. Det som er av betydning er hvilken kvalitet det er på omsorgen som blir gitt til barnet og på tilknytningen; om den er trygg eller utrygg (Broberg, Granqvist, Ivarsson & Mothander, 2008, s. 50).

3.4.1 TRYGG- OG UTRYGG TILKNYTNING

En trygg tilknytning kjennetegnes ved at barnet har trygge tilknytningsstrategier. Det kan forklares med at barnet både er i stand til å hjelpe seg selv og til å ta imot hjelp ved behov (Askland & Sataøen, 2013, s. 67). Barnet bruker sine omsorgspersoner som en trygg base for eksplorering, og opplever omsorgspersonene som tilgjengelige og responsive (Gulbrandsen, 2006, s. 150).

Et barn med en trygg tilknytningsstrategi formidler som regel sine behov på en klar og åpen måte, og fremstår gjerne som mer harmoniske enn barn som har en utrygg tilknytning. Barnet føler seg trygg på omsorgspersonens tilgjengelighet, forutsigbarhet og stabile beskyttelse, og har utviklet en fleksibel indre arbeidsmodell som på lengre sikt kan fungere som en «buffer» mot senere belastninger og utvikling av psykiske vansker (Killén, 2012, s. 35).

Dersom et barn har tilknytningsbehov som ikke blir ivaretatt, kan dette føre til en utrygghet som kan tyngne barnet gjennom hele oppveksten (Hoffman et al., 2017, s. 45). Utrygg tilknytning kan ha stor betydning for barnets emosjonelle og kognitive utvikling (NOU 2012: 5, 2012, s. 22), og det kan føre til at barn blir mer sårbare også i andre sosiale kontekster enn i hjemmemiljøet (Brandtzæg et al., 2011, s. 20).

Dersom et barn er utrygt, kan signaler som gis til omsorgspersonene ofte være misvisende. Utrygg tilknytning inndeles i unnvikende-, ambivalent- og desorganisert tilknytning. Felles for de to første tilknytningsformene er at barnet har utviklet seg en strategi som det kan benytte seg av om omsorgspersonene er avvisende eller uforutsigbare i sine handlinger og reaksjoner. Den desorganiserte tilknytningen er den mest alvorlige formen for utrygg tilknytning, og betegner at barnet mangler en organisert strategi for å få dekket sine trygghetsbehov (Killén, 2012, s. 38).

Kjennetegn på unnvikende tilknytning er at barnet undertrykker sin tilknytningsatferd, og kan overse eller unngå sine omsorgspersoner (Killén, 2012, s. 36). Barnet har lært at trøst og støtte ikke vil bli gitt, og kan dermed fremstå som mer trygt og selvstendig enn det egentlig er (Brandtzæg et al., 2011, s. 29). Omsorgspersonens atferd er gjerne preget av tilbaketrekning, en forutsigbar følelsesmessig utilgjengelighet, avvisning, invadering eller kontroll (Killén, 2012, s. 36).

Ved ambivalent tilknytning er den følelsesmessige utilgjengeligheten og responderingen mer uforutsigbar og ustabil enn ved unnvikende tilknytning. Barnet kan bli usikker på omsorgspersonens tilgjengelighet og fremtidige reaksjoner og omsorg (Killén, 2012, s. 29 og s. 38), som kan føre til et ekstra stort behov for oppmerksomhet for å føle seg sett. Barnet overdriver sine følelser og sin hjelpeløshet samt forsterker tilknytningsatferden for eksempel ved å bli raskt irritert eller lett begynne å gråte og fremstå som utrøstelige (Brandtzæg et al., 2011, s. 29). Omsorgen kan preges av et syn på barnet som mer sårbart og umodent enn det egentlig er, og omsorgspersonens opptatthet av sine egne behov og usikkerhet fremfor barnets behov kan gjøre omsorgsutøvelsen lite konsekvent (Brandtzæg et al., 2011, s. 29)

Ved desorganisert tilknytning kan barnets tilknytningsatferd fremstå som motstridende eller uforståelig. Tilknytningen kan sies å være uorganisert med et fravær av stabile, indre arbeidsmodeller, som gir en høyere risiko for å utvikle psykiske lidelser sammenlignet med barn som har organiserte tilknytningsmønstre. (Hart & Schwartz, 2009, s. 81-82).

Omsorgspersonene kan mistolke barnets signaler, være ute av stand til å støtte barnets utvikling og mestringsstrategier, og ikke evne å møte barnets fysiske- og emosjonelle behov. Barnet kan i slike situasjoner reagere med et overdrevet omsorgsansvar eller sinne overfor omsorgspersonen, og forsøke å unngå å vise følelser. Dette kan resultere i mimikkfattige og lite spontane barn, som forsøker å distansere seg og virke likegyldig overfor andre mennesker (Kvillo & Håkansson, 2013, s. 165).

4.0 DRØFTING

I dette kapittelet vil teorien som er redegjort for bli drøftet for å forsøke å besvare problemstillingen om hvilke implikasjoner et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp kan ha for barneverntjenestens vurdering av barnets beste.

Tilknytningsteorien bidrar til å forstå ulike faktorer som påvirker barns utvikling, og viktigheten av dette. Tilknytningsteorien og Bowlbys og Ainsworth sine forståelser for relasjoner og samspillmønstre mellom barn og omsorgspersoner har stor betydning for barnets utvikling (Brandtzæg, Smith & Torsteinson, 2011, s. 19; Hart & Schwartz, 2009, s. 64). Når barneverntjenesten skal foreta vurderinger knyttet til barns oppvekstforhold er dette viktig kunnskap å ha, men det er andre momenter i barnevernssaker som også er viktig å ta stilling til, som det biologiske prinsippet.

4.1 BETYDNINGEN AV BIOLOGI OG TILKNYTNING

Betydningen av det biologiske prinsipp som verdimeslig utgangspunkt for barneverntjenesten har i lang tid vært debattert (Bunkholdt, 2013; Hagen & Rønbeck, 2011). Et barns relasjon til sin biologiske familie har blitt vektlagt og ansett som et viktig bånd som må bevares og styrkes. I forarbeidet til barnevernloven ble det vektlagt at en tilknytning til de biologiske foreldrene i seg selv er en ressurs for barnet, og Raundalen-utvalget støtter også at den biologiske familien fortsatt er normalordningen i samfunnet (NOU 2012: 5, 2012, s. 15). Det er derimot uenighet om hvilken betydning biologisk tilhørighet har for et barn.

I NOU 2012:5 (2012) blir tilknytningen mellom barn og omsorgspersoner argumentert for som en avgjørende faktor når det gjelder barns utvikling og fungering. Utvalget mener derfor at tilknytningsteori må tillegges avgjørende vekt i beslutningsprosesser om barns omsorgsforhold, i den grad at det bør ha forrang for det biologiske prinsippet.

Betydningen av tilknytningskvaliteten mellom et barn og dets omsorgspersoner er veldokumentert og stor enighet om (Main, Hesse, & Hesse, 2011; Braarud, 2012). Dette bekrefter også Fossum (Fossum, 2012), samtidig som han argumenterer for betydningen av det medfødte båndet som eksisterer mellom et barn og dets biologiske mor.

Dette blir blant annet poengtert ved at nyfødte babyer foretrekker lukten av sin biologiske mor fremfor andre ammende mødre. Sett fra et tilknytningsteoretisk perspektiv virker dette naturlig, da alle barn knytter seg til sine omsorgspersoner. Babyer er født med et instinkt om å overleve, som gjør at det automatisk søker omsorg fra sin biologiske mor som det allerede har fått en tilknytning til gjennom svangerskapet. Dette sier dog ikke noe om hvilken omsorg barnet vil motta, om kvaliteten på den fremtidige tilknytningen, og hvilken betydning det vil ha for barnet under oppveksten og videre inn i sitt voksne liv. Samtidig kan trolig det å kjenne igjen utseendemessige- og atferdsmessige trekk kan bidra til en følelse av tilhørighet og tilknytning mellom barnet og omsorgspersonen.

Fossum (2012) argumenterer også for menneskeretten det er å vokse opp hos sine biologiske foreldre, og for foreldrene å ha barnet boende hos seg. Et slikt synspunkt understreker den samfunnsmessige normen som kan sies å være utgangspunktet for det biologiske prinsippet. Under utredningen av det biologiske prinsippet i 2012 (NOU 2012: 5, s. 32) fant ikke utvalget holdepunkter i forskning for verken å bekrefte eller avkrefte at det å vokse opp hos sine biologiske foreldre har en avgjørende egenverdi. Dette ble heller ikke funnet når denne oppgaven skulle utarbeides, og det kan dermed ikke påstås at biologi verken er, eller ikke er, av vesentlig betydning for barns utvikling og følelse av tilhørighet.

4.1.1 VEKTLEGGING AV DET BIOLOGISKE PRINSIPP OG TILKNYTNING

Raundalen-utvalget (NOU 2012: 5, 2012, s. 30-32) sier at en styrking av familien, biologiske bånd og barns beste blir sett på som ett og det samme. Det som er bra for en familie, er også bra for barnet. Samtidig kan en sterk vektlegging av det biologiske prinsipp hindre en åpen helhetsvurdering av barnets situasjon. Dersom en omsorgssituasjon hos biologiske foreldre anses som skadelig for barnet må barneverntjenesten foreta vurderinger i forhold til hva som anses som barnets beste i den spesifikke situasjonen.

Barneverntjenesten kan iverksette frivillige hjelpetiltak om det vurderes å være hensiktsmessig, men dersom de vurderer å fremme sak om omsorgsovertakelse blir dette tatt stilling til i fylkesnemnda. Avgjørelser herfra kan også ankes videre helt opp til Høyesterett, som skal følge samme metoder som menneskerettsdomstolen.

Elgesems (2003) undersøkelse om menneskerettsdomstolens metoder viser at nasjonale lover og regler må være begrunnet med tilstrekkelig tungtveiende hensyn, og at det bør være en felles oppfatning om hvordan rettslige- og sosiale problemer skal løses. I saker om tilbakeføring blir tilknytningen et barn har til sine fosterforeldre og sine biologiske foreldre vurdert som et sentralt moment i henhold til barnevernlovens § 4-21 (1992).

Barnevernlovens § 4-21 (1992) sier at et vedtak om omsorgsovertakelse ikke kan oppheves dersom barnet har fått en slik tilknytning til de nye omsorgspersonene at det kan føre til problemer for barnet om det flyttes. Det behandles mange saker årlig der en tilbakeføring av barn til biologiske foreldre ikke blir vedtatt grunnet barnets tilknytning til fosterfamilien. Et eksempel på dette er Frostating lagmannsretts dom fra 2015 (LF-2014-40688, 2015), der tilknytningsbegrepet i barnevernlovens § 4-21 var hovedårsak til at barnet etter fire år ble boende hos fosterfamilien til tross for mors bedring av omsorgsevne.

Barnets tilknytning skal ifølge § 4-20 også tas stilling til i saker der adopsjon vurderes som barnets beste. Som nevnt er stabilitet i omsorgen viktig for at barn skal oppleve forutsigbarhet og trygghet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 271), og Skivenes (2010, s. 341) viser til at adopsjon kan skape en permanent stabilitet for barn som ikke lenger kan bo hos sine biologiske foreldre. Skivenes har undersøkt tre dommer i Høyesterett som omhandler adopsjon av barn. Barna som omtales hadde bodd mesteparten av sitt liv i fosterhjem og hadde særdeles lite tilknytning til- og kontakt med sine biologiske foreldre. To av dommene konkluderte med at barna ikke skulle adopteres, mens den ene dommen konkluderte med at adopsjon var til barnets beste. Det som skiller den siste dommen fra de to første, er at barnets biologiske far selv argumenterte for at adopsjon ville være best for barnet, mens de andre biologiske foreldrene motsa seg dette. Det kan selvsagt være flere årsaker til Høyesteretts konklusjoner i disse sakene, og det kan være tilfeldig at gjennomslaget for adopsjon i den ene saken var i nettopp den saken der en biologisk forelder samtykket til dette.

En kan likevel undres over hvilken rolle hensynet til foreldrenes ønsker og behov har i slike saker. Kan det tenkes at barnet ikke ville ha blitt adoptert om den biologiske faren motsa seg dette? Og likeledes i de to andre sakene; hadde Høyesteretts konklusjon vært annerledes dersom de biologiske foreldrene samtykket og var enige i at adopsjon var det beste for barnet? Dersom det hadde forelagt et rettslig, utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp når disse sakene ble vurdert, kan det tenkes at utfallet kunne ha blitt annerledes. Spørsmålet er om det i så fall hadde vært riktig eller ikke.

I NOU 2012:5 (2012) foreslår Raundalen-utvalget at et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp skal ha forrang foran det biologiske prinsippet når det er en fare for at barns helse og utvikling kan skades. Et prinsipp kan medføre større vektlegging av betydningen av en trygg tilknytning fra både barneverntjenesten og i rettssammenheng, også i barnevernssaker der barnet gjerne ikke har fått muligheten til å utvikle tilknyttende bånd til andre enn sine biologiske foreldre ennå. Men dersom en innføring av dette prinsippet ikke blir allment akseptert som grunnlag for å vike for det biologiske prinsipp kan en risikere å støte på utfordringer. Om barneverntjenestens avgjørelser begrunnes og legitimeres med et slikt prinsipp, og det ikke er en felles oppfatning blant befolkningen ellers om at det er legitimt, kan en undres om dette kan påvirke befolkningens tiltro og tillit til barneverntjenesten.

4.2 BEFOLKNINGENS TILLIT TIL BARNEVERNTJENESTEN

Barneverntjenesten er avhengig av befolkningens tillit for å kunne gi en god tjeneste og samarbeide godt med familiene som er i kontakt med barneverntjenesten (Ipsos, 2017). Barne- og likestillingsdepartementet (2008, s. 4) påpeker utfordringer blant annet om at befolkningen i for liten grad er kjent med barnevernets virksomhet og hvilke prinsipper, verdier og faglig kunnskap om barns behov som ligger bak beslutninger. Videre problematiseres ulikhetene i kvalitet, kompetanse og praksis i ulike deler av barnevernet. FNs barnekomité, som har undersøkt i hvilken grad Norge følger FNs barnekonvensjon, kom med lignende oppfordringer i 2018 (Committee on the Rights of the Child, 2018, s. 7). I sin rapport påpeker de blant annet viktigheten av å sikre at alle kommunale barneverntjenester følger de samme kriteriene ved vurderinger av barnets beste, at årsaken til de betydelige forskjellene i barneverntjenestens praksis ulike steder i landet må avdekkes, samt at kommunikasjonsutveksling mellom barneverntjenesten og familier må styrkes.

Befolkningens holdninger og tillit til barneverntjenesten ble undersøkt i en nyere kartlegging fra 2017 (Sentio Research Norge). Denne undersøkelsen viser at hele 28 % av befolkningen har liten, eller ingen, tiltro til barneverntjenesten, og at bare 37 % har et godt inntrykk av hvordan barneverntjenesten følger opp barn som er utsatt for omsorgssvikt. Personer som har fått sitt hovedinntrykk av barneverntjenesten via sosiale medier har et dårligere inntrykk enn andre, og åpenhet om barneverntjenestens arbeid, dilemmaer og beslutningsgrunnlag kan dermed anses som svært viktig for å øke befolkningens tillit til barneverntjenesten.

En måte å være kunne være mer åpen overfor befolkningen på, er å synliggjøre hva som ligger til grunn for arbeidet som barneverntjenesten gjør. Beslutninger basert på skjønnsutøvelse kan oppfattes som subjektive og avhengig av beslutningstakeren, og kan på den måten gjøre det vanskeligere å legitimere beslutningene blant befolkningen. Samtidig er skjønnsutøvelse nødvendig for å ivareta de individuelle forskjellene hos barna og familiene. Men det kan tenkes at befolkningen har behov for å vite mer konkret hva som ligger til grunn for barneverntjenestens ulike vurderinger, og at en slik konkretisering kan øke tilliten til barneverntjenestens arbeid.

Et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp kan bidra til en konkretisering, og samtidig sikre at barneverntjenestene har lik praksis når det gjelder å vurdere barnets beste. Dette kan bidra til at befolkningen får en økt tillit og blir tryggere på at barneverntjenestens arbeidsmetoder og beslutninger har et legitimt grunnlag. Det kan også medføre at fokuset på tilknytning blir ivaretatt av barneverntjenesten i alle kommuner og gir en mer enhetlig praksis i de ulike kommunene, som igjen kan gi en bedre sikring og ivaretagelse av barnets beste.

Samtidig kan et for stort fokus på tilknytning føre til at andre viktige momenter blir nedvurdert. Barneverntjenesten er gitt et mandat som tilsier at de er avhengig av tillit blant befolkningen for å kunne utføre sitt arbeid på en god måte. Et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp kan anses å komme i direkte konflikt med det biologiske prinsipp, som er sterkt forankret blant befolkningen generelt. Dette kan i verste fall føre til en frykt blant biologiske foreldre om at barneverntjenesten raskere enn i dag vil fremme sak om omsorgsovertakelse, som igjen kan føre til en vegring mot å samarbeide med barneverntjenesten.

Stang (2018) fremhever at den norske barneverntjenestens vurderinger blir kritisert av privatpersoner både nasjonalt og internasjonalt. Siden tillit til barneverntjenesten har stor betydning for befolkningens syn på- og samarbeidsvilje med barneverntjenesten, bør en innføring av et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp også fokusere på hvordan det kan styrke det biologiske prinsippet. Barneverntjenesten kan eksempelvis benytte kunnskapen om tilknytningskvalitet til å sette et større fokus på hjelpetiltak som kan bidra til å trygge tilknytningen mellom barnet og biologiske foreldre. På den måten kan prinsippet nyttes til å støtte og styrke det biologiske prinsippet i stedet for å bli en motsetning.

En endring av tilknytningskvalitet er mulig dersom det skjer en betydelig forbedring i omsorgen (Braarud & Nordanger, 2011). Dersom det blir åpenhet rundt dette blant befolkningen, og at det utviklingsfremmende tilknytningsprinsippet også skal sette fokus på hvordan et tilknytningsmønster kan endres og forbedres, kan det tenkes at biologiske foreldres tillit til barneverntjenesten kan opprettholdes og styrkes.

4.3 TILKNYTNINGSFREMMEDE HJELPETILTAK I BARNEVERNTJENESTEN

Barnets beste er barneverntjenestens grunnleggende prinsipp, og det er allment akseptert at dette prinsippet skal ligge til grunn når vurderinger skal foretas. Det kan problematiseres at et vidt tolkningsrom kan åpne opp for manipulasjon ved at eksempelvis foreldre som vil forsvare egne interesser misbruker fleksibiliteten av begrepet (FN, 2013). Samtidig kan det bidra til å kunne vurdere barnevernssaker individuelt, og tilpasse eventuelle tiltak til den aktuelle situasjonen.

Statens helsetilsyns rapport fra 2019 som gjennomgår 106 barnevernssaker, konkluderer med at hjelpetiltak som iverksettes i en familie ofte ikke er omfattende eller intensive nok og ikke tilpasset barnets og familiens situasjon (Statens helsetilsyn, 2019). Videre påpeker de at barneverntjenesten ofte ikke har beskrevet sammenhengen mellom evaluering av hjelpetiltak og en beslutning om omsorgsovertakelse. Dette kan tolkes som at barneverntjenesten, med utgangspunkt i det mildeste effektive inngreps prinsipp og det biologiske prinsipp, i noen tilfeller prøver ut hjelpetiltak der formålet og hensiktsmessigheten med tiltaket gjerne ikke er helt klart.

Vurdering av tilknytningskvaliteten mellom et barn og dets omsorgsperson kan sies å være essensiell for valg av- og intensitet av eventuelle hjelpetiltak, og på hvilket tidspunkt barnets beste ikke lenger innebærer å vokse opp med sine biologiske foreldre.

Barns tilknytning avhenger hovedsakelig av omsorgspersonens samspill med barnet (Kvelling & Håkansson, 2013). En konsekvens av å leve i omsorgssvikt er ofte at barnas indre arbeidsmodell er preget av manglende tro på seg selv samt mistro til andres hensikter og muligheter til å ta vare på dem (NOU 2012: 5, 2012, s. 110). På grunn av psykologiske konsekvenser av å ha en dårlig indre arbeidsmodell vil det være viktig for barnet å få anledning til å få erfaring som motvirker slike arbeidsmodeller.

En forutsetning for dette er at barnet utvikler en utviklingsfremmende relasjon til enten nye- eller nåværende omsorgspersoner. For å bryte med en stabil, men dårlig indre arbeidsmodell, kreves det en langvarig forandring i omsorgspersonens tilgjengelighet i forhold til barnets behov. Jo senere en slik forandring skjer, jo mer motstandsdyktig vil barnets arbeidsmodeller være for forandring (Broberg et al., 2008, s. 123).

Samspeillet mellom foreldre og barn kan gi et godt inntrykk av hvorvidt den nåværende relasjonen er utviklingsfremmende eller ikke, og kan derfor sies å være essensiell for barneverntjenesten å være oppmerksomme på. Dersom barneverntjenesten fokuserer på Trygghetssirkelen og barnets veiledende og villedende signaler, kan signal- og tilnæringsatferden gi en forståelse av barnets situasjon. Behovet for beskyttelse og omsorg, og behovet for å undersøke og mestre verden, kan konkretiseres ved bruk av Trygghetssirkelen (Hart & Schwartz, 2009, s. 71).

Circle of Security er et eksempel på et foreldreveiledningskurs som baseres på Trygghetssirkelen og har som formål å fremme trygg tilknytning (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019b). I løpet av kurset skal foreldrene lære om betydningen av tilknytning og en forståelse for barnets signalatferd, å styrke den følelsesmessige involveringen- og etablere en trygg base overfor barnet. Observasjoner fra dette kan hjelpe barneverntjenesten med å iverksette nyttige og virksomme tiltak for å bedre barnets omsorgssituasjon og øke muligheten for å utvikle en trygg tilknytning til sine biologiske foreldre. På bakgrunn av dette kan tilknytningskvalitet sees på som en nyansering av- og en naturlig belysning av den konkrete og helhetlige vurderingen om barnets beste (Christiansen & Kojan, 2016, s. 170).

4.4 BARNEVERTJENESTENS SKJØNNSVURDERINGER I BARNEVERNSSAKER

Barneverntjenestens vurderinger om hva som vil være barnets beste blir i stor grad vurdert ut fra faglig skjønn. Prinsippet «barnets beste» fremstår som et komplekst uttrykk med få retningslinjer når det gjelder hvilke momenter som skal vurderes. Alle barn har ulike behov og ulik grad av resiliens i forskjellige situasjoner. En omsorgssituasjon som kan oppfattes som skadelig for ett barn, kan være tilstrekkelig for et annet, og det kan dermed sies å være av stor betydning for barnets beste at barneverntjenesten vurderer hver unike situasjon i et helhetlig perspektiv ved å utøve skjønn. Barneverntjenesten må utøve skjønn innenfor de rettslige rammene som reguleres i lov og menneskerettighetskonvensjoner, men dette rommet for skjønnsutøvelse er stort. Kunnskap har betydning for skjønnsutøvelsen, men det handler også om et juridisk-, politisk- og moralsk skjønn (Vindegg & Stang, 2016)

Langsrud, Fauske og Lichtwarch (2017) problematiserer at skjønnsvurderinger i mange tilfeller svarer til barneverntjenestens subjektive vurderinger som det legges ulikt innhold i. Det kan handle om hvilke verdier hver enkelt legger til grunn for vurderingene, eller hvilket perspektiv som inntas, spesielt ved avgjørelser i «gråsoner» om hvorvidt en omsorgssituasjon er god nok eller ikke. I slike tilfeller kan det tenkes at de ulike prinsippene som barneverntjenesten forholder seg til kan bidra som «rettesnorer» for hva som skal vektlegges, og hva som skal veie tyngst i ulike vurderinger. Ved faglige uenigheter om hva som er barnets beste kan avgjørelsene som blir tatt i ulike situasjoner avhenge av hvilken person som foretar vurderingen av situasjonen. Holdningen til, og barneverntjenestens skjønnsmessige vurdering av begrepet «barnets beste» er problematisert av flere, deriblant Bunkholdt (2010).

Et annet interessant spørsmål er om barneverntjenesten vurderer hva som vil være «best for barnet», eller hva som vil være «godt nok for barnet». Vil barneverntjenesten for eksempel kunne vurdere at omsorgssituasjonen i hjemmet er «god nok», og dermed la barnet bli værende der selv om det potensielt sett kunne ha fått det enda bedre i en ny omsorgssituasjon? Hva ligger i så fall til grunn for slike vurderinger?

I barnevernlovens § 4-1 (1992) fremkommer det at både kontinuitet og stabilitet i omsorgen er viktig for barn. I noen tilfeller kan dette virke motstridende, og barneverntjenesten må vurdere om kontinuitet eller stabilitet er viktigst for barnet. Skal barnet beholde kontinuiteten i sin livshistorie, eller få mer stabil omsorg i en annen familie? Som Havik og Christiansen (2009) antyder er ikke barn nødvendigvis sikret stabilitet om det tas ut av hjemmet, og det kan være vanskelig for barneverntjenesten å forutsi hva som vil være best for barnet både i nåtid og i fremtiden (Sandberg, 2018).

4.4.1 MER STRUKTUR OG RETNINGSLINJER I BARNETS BESTE-VURDERINGER

Faglig skjønn er viktig for å reflektere over alternativer og vurdere hva som vil være det beste for hvert enkelt barn i hver enkelte situasjon. Samtidig åpner skjønnsutøvelse opp for menneskelige feilvurderinger. I hvilken grad, og på hvilket grunnlag, barneverntjenesten utøver skjønn, samt barneverntjenestens kunnskap om det som skal vurderes, kan altså påvirke konklusjonene om hva som vil være til barnets beste og åpne for flere ulike synspunkter om samme situasjon.

Mer strukturerte metoder i barnevernssaker, som bruk av Kvello-malen, kan gi barneverntjenesten god støtte og veiledning når informasjon skal vurderes og veies opp mot hverandre (Lauritzen, Vis, Havnen & Fossum, 2017, s. 17). Kvello-malen kan også gi et godt utgangspunkt for å konkretisere barneverntjenestens arbeid og sikre et enhetlig fokus på tvers av barneverntjenestene, der tilknytningskvalitet og samspillsmønstre er inkludert. En undersøkelse fra 2017 (Lauritzen et al.) viser også at anvendelse av Kvello-malen fører til et større fokus på barnets behov sammenlignet med saker der slike maler ikke benyttes. Kvello-malen er som tidligere nevnt ikke nasjonalt forankret. Den enkelte kommune kan benytte malen etter avtale med tiltakseier i privat regi, og dette er det mange kommuner som har valgt å gjøre. I 2014 ble den benyttet i større eller mindre grad av 58% av landets barneverntjenester (Vis, Storvold, Skilbred, Christiansen & Andersen, 2015, s. 6). Dette kan ha sammenheng med at ansatte i barneverntjenesten ønsker mer strukturerte retningslinjer for arbeidet og vurderingene som skal tas (Samsonsen, 2016).

Per dags dato arbeides det med å innføre et nasjonalt kvalitetssystem som faglig rammeverk for barneverntjenesten (Kommunesektorens organisasjon, 2018). Å få innført en nasjonal mal som konkretiserer hva som skal vektlegges i barnevernssaker kan sikre et mer likt beslutningsgrunnlag og en kvalitetssikring av barnevernsarbeidet i hele landet. Dette kan igjen sikre barneverntjenestens legitimitet, og ved å få sentrale føringer kan barneverntjenesten ha tiltro til fremgangsmåtene og faglig støtte i større grad enn ved dagens løsning. Videre kan en nasjonal mal bidra til å øke fokuset på viktige faktorer i barneverntjenesten, som barns behov for utviklingsfremmende tilknytning, som igjen kan føre til en bedre sikring og helhetsvurdering av barnets beste.

Utøvelse av skjønn og bruk av mer strukturerte metoder kan sies å være to motpoler i forhold til vurderinger som barneverntjenesten foretar seg. Det finnes mye forskning som konkluderer med at det er både fordeler og ulemper med begge disse metodene (Samsonsen & Turney, 2016; Bartelink, van Yperen, & ten Berge, 2015). En standardisering av vurderinger og beslutninger i barnevernssaker kan føre til at familier blir kategorisert eller objektivert, og at utøvelse av skjønn for å ivareta det enkeltes barn individuelle behov blir mindre vektlagt. På samme måte kan en slik standardisering føre til mer likt vurderingsgrunnlag i alle barneverntjenester, der det er enighet om hva som er viktig å undersøke for å ivareta barnets beste.

Slike standardiserte maler kan dermed bidra til å redusere usikkerheten rundt barneverntjenestens utøvelse av faglig skjønn og om det faglige grunnlaget for beslutninger som tas. Samtidig kan det tenkes at slike maler kan føre til en reduksjon av faglig refleksjon og skjønnsutøvelse til et for lavt nivå, slik at viktige individuelle faktorer som kan ha stor betydning for vurderingen av omsorgssituasjonen ikke lenger blir observert eller hensyntatt. Det kan for eksempel tenkes at en sjekkliste som skal benyttes for å vurdere risiko- og beskyttelsesfaktorer i en barnevernssak medfører en standardisert måte å forholde seg til resultatene på, og at en skjønnsmessig vurdering av individuelle faktorer og barnets resiliens blir tillagt mindre fokus.

Barneverntjenestens vurderinger tas ofte på bakgrunn av komplekse situasjoner og gjerne også motstridende informasjon. Muligheten for god utøvelse av skjønn kan derfor sies å være helt nødvendig for å kunne reflektere over og analysere disse komplekse situasjonene for å fatte riktig avgjørelse.

5.0 OPPSUMMERING

Barneverntjenestens vurderinger i barnevernssaker er svært komplekse. Formålet med denne oppgaven har vært å synliggjøre ulike implikasjoner ved å innføre et nytt prinsipp om utviklingsfremmende tilknytning, og det er funnet både mulige positive virkninger og utfordrende konsekvenser ved dette.

En innføring av et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp kan bidra til å øke fokuset og kunnskapen om en viktig faktor for barns utvikling, samt hindre at det biologiske prinsipp blir vektlagt i for stor grad. Dette kan være positivt dersom det medfører en styrking av barnets beste-vurderinger. Men det kan også være utfordrende dersom biologiske foreldre mister tillit og tiltro til barneverntjenestens arbeid, som barneverntjenesten er avhengig av for å utføre sitt mandat. Flere rettslige prinsipper kan også føre til at allerede svært komplekse vurderinger blir enda mer komplekse. Det kan gi en større klarhet om hvordan de ulike prinsippene skal vektas og anvendes i barneverntjenestens arbeid og i hver enkelt barnevernssak. Samtidig er det viktig å ha kunnskap om- og fokus på tilknytningskvalitet, da det kan påvirke barns utvikling og senere psykiske helse i stor grad.

Det ideelle vil nok være å implementere de positive virkningene ved innføring av et nytt prinsipp i barneverntjenesten, men samtidig unngå de mer utfordrende konsekvensene. Spørsmålet blir om dette kan gjøres på en bedre måte ved å nytte andre metoder enn ved å innføre et nytt prinsipp. Om det innføres mer strukturerte arbeidsmetoder i barneverntjenesten der prinsippet om barnets beste blir mer konkretisert, kan utviklingsfremmende tilknytning bli ett av flere momenter som konkretiseres som viktige i slike vurderinger. På den måten kan betydningen av tilknytningskvalitet bli vektlagt og satt fokus på i større grad av alle barneverntjenester, og de ulike barneverntjenestene vil ha mer likt grunnlag for vurdering av barnets beste. En utfordring ved mer strukturelle fremgangsmåter i arbeidet kan være om rommet for skjønn blir så innskrenket at andre viktige faktorer ved omsorgssituasjonen og barnets behov blir oversett i prosessen.

En konkretisering av prinsippet om barnets beste kan være viktig for å sikre et enhetlig fokus i landets barneverntjenester, og dette kan også øke befolkningens tillit og tiltro til barneverntjenesten. Samtidig er det viktig å beholde et rom for skjønn, slik at de individuelle behovene i hver enkelt barnevernssak og hos hvert enkelt barn blir ivaretatt. Det vil derfor bli interessant å følge med på om implementeringen av det nasjonale kvalitetssystemet som nå er under arbeid vil bidra til å øke fokuset på- og kompetansen om tilknytning mellom barn og omsorgspersoner, og samtidig beholde det nødvendige rommet for skjønnsutøvelse i barneverntjenesten.

6.0 REFERANSER

- Askland, L. & Sataøen, S. O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Aveyard, H., Sharp, P. & Woolliams, M. (2015). *A Beginner's Guide to Critical Thinking in Health and Social Care* (2. utg.). Berkshire: Open University Press.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2008). Et åpent barnevern - kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2008–2011. Hentet fra https://www.bufdir.no/Global/Et_åpent_barnevern_kommunikasjonsstrategi_2008_2011.pdf
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018a, 13. februar). *Saksbehandlingsrundskrivet*. Hentet fra <https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018b, 15. november). Hjelpetiltak i hjemmet. Hentet fra https://www.bufdir.no/Barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Hjelpetiltak_i_hjemmet/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018c, 15. november). Organisering og oppgaver. Hentet fra https://www.bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Organisering_og_oppgaver/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2019a, 07. mars). Barnevernets ansvar og organisering. Hentet fra https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Samarbeid_mellom_helse_og_barnevern/Tilbud_og_tjenester/Barnevernets_organisering/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2019b, 13. februar). Circle of Security - foreldreveiledningskurs. Hentet fra https://www.bufdir.no/Familie/Tilbud_Regionene/circle_of_security/
- Barnelova. (1981). Lov om barn og foreldre (LOV-1981-04-08-7). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7#KAPITTEL_6

- Barneombudet. (2019). *Artikkel 9 - om retten til å bo med foreldrene*. Hentet 08. april 2019 fra <https://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/artikkel-9-foreldreomsorgikke-atskillelse-fra-foreldre/>
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Bartelink, C., van Yperen, T. A. & ten Berge, I. J. (2015). Deciding on child maltreatment: A literature review on methods that improve decision-making. *Child Abuse & Neglect*, 49, s. 142-153. Hentet fra <https://www-sciencedirect-com.galanga.hvl.no/science/article/pii/S0145213415002318>
- Borge, A. H. (2018). *Resiliens - risiko og sunn utvikling* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Braarud, H. C. (2012). Vedlegg 1. Oppdatert kunnskap om tidlig utvikling med tanke på kompensierende tiltak, inkludert å hente barnet. *NOU 2012:5*, s. 176-190. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbc211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>
- Braarud, H. C. & Nordanger, D. Ø. (2011). Kompleks traumatisering hos barn: En utviklingspsykologisk forståelse. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 10/2011(48), s. 968-972. Hentet fra <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2011/10/kompleks-traumatisering-hos-barn-en-utviklingspsykologisk-forstaelse>
- Brandtzæg, I., Smith, L. & Torsteinson, S. (2011). *Mikroseparatorjoner. Tilknytning og behandling*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T. & Mothander, P. R. (2008). *Tilknytningsteori. Betydningen af nære følelsesmæssige relationer*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Brottveit, G. (2013). Barnets beste – en fortolkende tilnærming til begrepets betydning i en barnevernfaglig kontekst. *Fontene Forskning*, 1/13, s. 18-31. Hentet fra <https://fonteneforskning.no/pdf-15.19405.0.3.6bfd13461>

- Bunkholdt, V. (2010). Statens helsetilsyn: Et kritisk blikk – til "barnets beste". *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 2/2010(87), s. 110-124. Hentet fra <https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/tnb/2010/02/art06>
- Bunkholdt, V. (2013). Det biologiske prinsipp - På vei ut av barnevernet? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 01/2013 (Volum 90), s. 52-62. Hentet fra https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/tnb/2013/01/det_biologiske_prinsipp_-_paa_vei_ut_av_barnevernet
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Committee on the Rights of the Child. (2018, 04. juli). Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Norway. Hentet fra <https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2018/06/CRC-5-6-218.pdf>
- Dalland, O. (2018). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Elgesem, F. (2003). Tolking av EMK - Menneskerettsdomstolens metode. *Lov og rett*, 04-05/2003(42), s. 203-230. Hentet fra https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/lor/2003/04-05/tolking_av_emk_-_menneskerettsdomstolens_metode_1
- Ellingsen, I. T., Levin, I., Berg, B. & Kleppe, L. C. (2015). *Sosialt arbeid. En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- European Court of Human Rights. (2017). *Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights*. Hentet fra <https://www.refworld.org/pdfid/5a016ebe4.pdf>
- European Court of Human Rights. (2019). *General presentation*. Hentet 08. april 2019 fra <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=court&c=>
- Fellesorganisasjonen. (2015). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Hentet fra <https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1548957631/Dokumenter/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

- Fellesorganisasjonen. (2019). *FOs profesjonsråd for sosionomer*. Hentet 23. april 2019 fra <https://www.fo.no/fos-profesjonsrad-for-sosionomer/category1108.html>
- FN. (1989, 20. november). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Menneskerettigheter/Barnekonvensjonen>
- FN. (2013, 29. mai). *FNs konvensjon om barns rettigheter. Generell kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn (art. 3, para. 1)*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/1376fac2fe2a427389f9f94b52acdefc/crc_c_gc_14_eng_nor.pdf
- FN. (2018a, 09. januar). *Barnekonvensjonen*. Hentet fra <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Menneskerettigheter/Barnekonvensjonen>
- FN. (2018b, 10. januar). *FNs verdenserklæring om menneskerettigheter*. Hentet fra <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklaering-om-menneskerettigheter>
- Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning. (2019). Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning (FOR-2019-03-15-409). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-03-15-409>
- Fossum, S. (2012). Konklusjoner på sviktende grunnlag. *Fontene*, 9/12, s. 2-8. Hentet fra 9/12: https://fontene.no/mapper/Konklusjoner_pa_sviktende_grunnlag.pdf
- Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker. (2019). Hva gjør fylkesnemndene? Hentet 03. mai 2019 fra <https://www.fylkesnemndene.no/no/Hva-er-Fylkesnemndene/>
- Graver, H. P. (2006). I prinsippet prinsipiell – om rettsprinsipper. *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 02-03, s. 189-221. Hentet fra https://www.idunn.no/tfr/2006/02-03/i_prinsippet_prinsipiell_-_om_rettsprinsipper
- Gulbrandsen, L. M. (2006). *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

- Hagen, T. & Rønbeck, K. (2011). Står det biologiske prinsipp for fall? – Det biologisk prinsipp i barnevernloven og barneloven - noen forskjeller. *08/2011(50)*, s. 491-499. Hentet fra <https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/lor/2011/08/art04>
- Hart, S. & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon. Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Havik, T. & Christiansen, I. (2009). Plassert av barnevernet – Får barnet en situasjon preget av stabilitet? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, *01/2009(86)*, s. 28-39. Hentet fra https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/tnb/2009/01/plassert_av_barnevernet_-_far_barnet_en_situasjon_preget_av_stabilitet
- Hoffman, K., Cooper, G., Powell, B. & Benton, C. M. (2017). *Trugge barn. Hvordan Trygghetssirkelen for foreldre kan bidra til å fremme barns tilknytning, emosjonelle motstandskraft og frihet til å utforske*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Ipsos. (2017). *Tillit til barnevernet blant personer med innvandrerbakgrunn*. Hentet 21. april 2019 fra https://www.buudir.no/Global/Tillit_til_barnevernet_blant_personer_med_innvandrerbakgrunn.pdf
- Killén, K. (2012). *Forebyggende arbeid i barnehagen. Samspill og tilknytning*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Kommunesektorens organisasjon. (2018, 31. oktober). Barnevernsfaglig kvalitetssystem. Hentet fra <https://www.ks.no/fagomrader/digitalisering/utviklingsprosjekter/digibarnevern/leveransene-i-prosjektet/>
- Kvello, Ø. (2008). *Oppvekst. Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvello, Ø. & Håkansson, U. (2013). Mentalisering og tilknytning belyser generasjonsoverføringer av skadelig barneomsorg. *Oppvekstrapporten 2013, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet*, s. 162-172.

- Langsrud, E., Fauske, H. & Lichtwarck, W. (2017). Et maktperspektiv på "gode nok foreldre" i barnevernets kontekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 2/2017(94), s. 126-138. Hentet fra https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/tnb/2017/02/et_maktperspektiv_paa_gode_nok_foreldre_i_barnevernets_kon
- Lauritzen, C., Vis, S., Havnen, K. S. & Fossum, S. (2017, November). Barnevernets undersøkelsesarbeid - fra bekymring til beslutning. Delrapport 2 - Evaluering av Kvellomalen. Hentet fra https://www.bufdir.no/Global/Barnevernets_undersokelsesarbeid_fra_bekymring_til_beslutning_Delrapport_2_Evaluering_av_Kvellomalen.pdf
- LF-2014-40688. (2015, 19. januar). Hentet fra <https://lovdata-no.galanga.hvl.no/pro/#document/LFSIV/avgjorelse/lf-2014-40688?searchResultContext=6265&rowNumber=17&totalHits=3567>
- Lønne, A. H. (2015). *Til barnets pris. En debattbok om norsk barnevern*. Larvik: LIV Forlag.
- Main, M., Hesse, E. & Hesse, S. (2011). Attachment theory and research: Overview with suggested applications to child custody. *3/2011(49)*, s. 426-463. Hentet fra <https://onlinelibrary-wiley-com.galanga.hvl.no/doi/full/10.1111/j.1744-1617.2011.01383.x>
- Menneskerettsloven. (1999). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (LOV-1999-05-21-30). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/*#*
- Norges Høyesterett. (2019). Om Høyesterett. Hentet 07. mai 2019 fra <https://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/-norges-hoyesterett/om-hoyesterett/>
- NOU 2000: 12. (2000). Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/051e391fbb3d4ef2be97a4478dd62e86/no/pdfa/nou200020000012000dddpdfa.pdf>
- NOU 2012: 5. (2012). Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet. Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>

Regionsenter for barn og unges psykiske helse. (2018, 23. januar). Trygghetssirkelen. s. [Illustrasjon]. Hentet fra https://www.r-bup.no/no/vaare_utdanninger/trygghetssirkelen#

Regjeringen. (2019, 21. januar). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>

Samsonsen, V. (2016). *Assessment in child protection; A comparative study Norway - England*. (Doktoravhandling). Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2373778/Vibeke_Samsonsen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Samsonsen, V., & Turney, D. (2016, 14. juni). The role of professional judgement in social work assessment: a comparison between Norway and England. *European Journal of Social Work*, 20, s. 112-124. Hentet fra <https://www.tandfonline-com.galanga.hvl.no/doi/abs/10.1080/13691457.2016.1185701>

Sandberg, K. (2016). Barnets beste i lovgivningen. Betenkning til barnevoldsutvalget. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/3be8090f3c354f5eb821535142071c50/3.-barnets-beste-i-lovgivningen-kirsten-sandberg.pdf>

Sandberg, K. (2018). Children's Right to Protection Under the CRC 15. *Human Rights in Child Protection - Implications for Professional Practice and Policy*, s. 15-39. Hentet fra <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-94800-3.pdf>

Schwartz, R. & Hart, S. (2015). *Barnet og dets relasjonelle miljø. Om tilknytningsbasert undersøkelsesmetodikk*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Sentio Research Norge. (2017). *Befolkningenes holdninger til barnevernet*. Hentet fra https://www.bufdir.no/Global/Befolkningenes_holdninger_til_barnevernet.pdf

- Skivenes, M. (2010). Judging the Child's Best Interests. Rational Reasoning og Subjective Presumptions? *Acta Sociologica*, 4/2010(53), s. 339-353. Hentet fra https://www-jstor-org.galanga.hvl.no/stable/25782154?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Stang, E. (2018). Resistance and protest against Norwegian Child Welfare Services on Facebook – different perspectives of child-centring. *Nordic Social Work Research*, 8:3, s. 273-286. Hentet fra <https://www-tandfonline-com.galanga.hvl.no/doi/abs/10.1080/2156857X.2018.1427139>
- Statens helsetilsyn. (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernsaker*. Hentet fra https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf
- Universitetet i Oslo. (2015, 09. februar). Veiledning om bedømmelse av norske doktorgrader. Hentet fra <https://www.uio.no/om/regelverk/forskning/forskerutdanning/drgrbed.html>
- Utdanningsdirektoratet. (2017). Veiledning til bruk av barnekonvensjonen i saksbehandlingen. Støtte til fylkesmennene og Utdanningsdirektoratet - høring av barn og barns beste-vurderingen. Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/regelverk/rundskriv/veiledning-til-bruk-av-barnekonvensjonen.pdf>
- Vindegg, J. & Stang, E. G. (2016). Utvikling av kritisk refleksjon i barnevernet gjennom evaluering og selvregulering. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 03-04/2016(93), s. 200-212. Hentet fra https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/tnb/2016/03-04/utvikling_av_kritisk_refleksjon_i_barnevernet_gjennom_evalu
- Vis, S., Storvold, A., Skilbred, D., Christiansen, Ø. & Andersen, A. (2015). *Statusrapport om barnevernets undersøkelsesarbeid - høsten 2014*. (RKBU Nord rapport). Hentet fra https://www.bufdir.no/global/RKBU_Nord_Statusrapport_om_barnevernets_undersokelsesarbeid.pdf